

SXEDIO.GP1

3.10.1952: Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΙΒΑΣ ΦΘΑΝΕΙ ΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΕΧΕΙ ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΚΑΡΙΟ, ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟ ΠΟΣΚΩΤΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ ΑΖΙΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΟΜΕΝΟΣ ΓΙΑ ΕΝΟΠΛΗ ΔΡΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΒΡΕΤΤΑΝΩΝ. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΙΣΤΙΟΦΟΡΟ, ΤΟ ΣΕΙΡΗΝ, ΦΘΑΝΕΙ ΣΤΗ ΠΑΦΟ ΓΙΑ ΕΠΙΤΟΠΙΚΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΥΡΕΣΗΣ ΤΟΠΟΥ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΜΥΣΤΙΚΑ ΟΠΛΩΝ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Στις **3** Οκτωβρίου του **1952** ο Κύπριος Συνταγματάρχης εν αποστρατεία Γεώργιος Γρίβας επισκέφθηκε για δεύτερη φορά την Κύπρο για νέα αναγνώριση και για να διαπιστώσει κατά πόσο μπορούσε να αρχίσει ένοπλος επαναστατικός αγώνας στο νησί εναντίον των Βρετανών.

Είχε ήδη συναντήσει τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τόσο στην Κύπρο, κατά το πρώτο του ταξίδι στην Κύπρο, όσο και στην Αθήνα μαζί με συνεργάτες του στην ελληνική πρωτεύουσα και αυτή τη φορά ερχόταν, χωρίς να έχει ειδοποιηθεί από τον Μακάριο, αλλά και με τη συγκατάθεση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Σπυρίδωνα, ο οποίος σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Γρίβα πίστευε ότι ο Μακάριος δεν επιθυμούσε πραγματικά δυναμική λύση με τη μορφή που σκεφτόταν ο Γρίβας, όπως διαφάνηκε εκ των υστέρων.

(Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Γρίβας έγραψε και κυκλοφόρησε τα Απομνημονεύματά του (Μετά τη ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας) σε μια περίοδο που στις σχέσεις του με τον Αρχιεπίσκοπο είχαν εμφυλοχωρήσει διαφορές κι έτσι σ' αυτά παρουσιάζει το Μακάριο από απρόθυμο σχεδόν μέχρι δειλό, όσο και μερικούς από τους συνεργάτες του- ενώ το αντίθετο συνέβαινε αν κρίνει κανείς από τις επαφές που έκανε ο ίδιος ο Μακάριος και τα χρήματα που διέθεσε για τον σκοπό αυτό).

Στα απομνημονεύματα του ο Γρίβας (σελίδα **11**) αφηγείται ότι πρόθεση του στο νέο του ταξίδι ήταν να διαπιστώσει ποιες ήταν οι δυνατότητες εφαρμογής σχεδίου του οποίου οι γενικές γραμμές συνοψίζονταν

στα εξής:

1. Συνδυασμός ενόπλου δράσεως, ιδία εις τας ορεινάς περιοχάς και δράσεως διλαιοφθορών.

2. Μεταφορά οπλισμού εις Κύπρον, εν άκρα μυστικότητι, καθορισμός χώρων εκφορτώσεως και εναποθηκεύσεως και έναρξις του αγώνος αιφνιδιαστικώς.

Παρέμεινα εν Κύπρω επί πεντάμηνον περίπου και προέβην εις τας ακολούθους ενεργείας εν πάση μυστικότητι, χωρίς αι αρχαί της νήσου να αντιληφθούν τας κινήσεις μου.

1. Ηλθον εις επαφήν με τον Αρχιεπίσκοπον Μακάριον και του εγνώρισα τον σκοπόν της αφίξεως μου. Ούτος προκειμένου να αναχωρήσει δι' Αμερικήν, μου συνέστησε να ευρίσκωμαι εις επαφήν μετά του Μητροπολίτου Κιτίου.

2. Αναγνώρισα λεπτομερώς τας ορεινάς περιοχάς Ολύμπου και Πενταδακτύλου από απόψεως δυνατότητος δράσεως, ανταρτικών ομάδων, ιδία όσον αφορά το μέγεθος των δυνάμεων και τα απαιτηθησόμενα μέσα.

Εκ της τοιαύτης αναγνωρίσεως επείσθην ότι ηδύνστο νσ δράσουν εκεί ανταρτικάί ομάδες, αλλά περιορισμένης δυνάμεως τόσον διά την καλύτεραν απόκρυψιν και συντήρησιν των, όσον και διά την μεγαλυτέραν ευελιξίαν των.

3. Αναγνώρισα τέσσαρας χώρους καταλήλους δι' εκφόρτωσιν υλικού, μεταξύ των οποίων τελικώς προέκρινα δύο.

Οι χώροι ούτοι ανεγνωρίσθησαν υπό του Κυβερνήτου του ιστιοφόρου, το οποίον θα μετέφερε το υλικόν. Ούτος, μόλις έφθασε με το ιστιοφόρον του εις Κύπρον συνελήφθη υπό των Αρχών Πάφου και εφυλακίσθη ως ύποπτος, καθ' όσον οι λόγοι της αφίξεως του τους οποίους προέβαλεν, πωλήσεις κανατιών, δι' ων εφορτώθη το ιστιοφόρον, δεν εκρίθησαν ικανοποιητικοί. Επειδή όμως δεν προέκυψαν στοιχεία εις βάρος του χάρις εις την τηρηθείσαν εχεμύθειαν εκ μέρους των συλληφθέντων και εξετασθέντων προσώπων, μεθ' ων είχεν έλθει εις επαφήν και εγνώριζον τον

σκοπόν της αφίξεως του, αφέθη ελεύθερος και ενεχώρησεν εκ Κύπρου.

4. Εδημιούργησα μικρούς μαχητικούς πυρήνας τόσον δι' ανάληψιν ανταρτικής δράσεως, όσον και διά την παραλαβήν και απόκρυψιν του υλικού. Η επιλογή αύτη εγένετο εις λίαν περιωρισμένην κλίμακα μετά της δεούσης προσοχής, προς εξασφάλισιν απολύτου εχεμυθείας, τον κύκλον των αγωνιστών επεφυλάχθην να διευρύνω βραδύτερον, ευθύς ως θα αφικνούμην εκ νέου εις Κύπρον, και κατά το προπαρασκευαστικόν στάδιον του αγώνος. Εις την προσπάθειαν μου ταύτην με υπεβοήθησαν μεγάλως οι Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου και Σταύρος Ποσκώτης, επικεφαλής αντιστοίχως των οργανώσεων ΟΧΕΝ και ΠΕΟΝ.

Ευρισκόμενος εισέτι εις τη νήσον έλαβα την απόφασιν όπως ο αγών διεξαχθή αποκλειστικώς υπό Κυπρίων, άνευ συμμετοχής ικανών και προθύμων συνεργατών μου εκ της ελευθέρας Ελλάδος. Τούτο, φυσικά με δυσχέραινε τα μέγιστα, διότι ως ελέχθη, οι Έλληνες Κύπριοι δεν εγνώριζον την χρήσιν όπλων και δεν είχαν πολεμικήν πείραν, εν τούτοις προέκρινα τούτο, ίνα ο αγών εμφανισθή ως καθαρώς κυπριακός. Όσον αφορά τας δυσχερείας, ήμην πεπεισμένος ότι με έντονον εκ μέρους μου προσπάθειαν και περισσοτέραν εργασίαν θα υπερενικώντο αύται".

Για την πρώτη του επαφή με τον Γεώργιο Γρίβα, ως και με τον κυβερνήτη του ιστιοφόρου που συνελήφθη κατά την άφιξη του στην Κύπρο (Πάφο) ο Σταύρος Ποσκώτης, ένα από τα πρώτα μέλη της Οργάνωσης και Γενικός Γραμματέας της ΠΕΟΝ, της οργάνωσης νεολαίας που είχε ιδρύσει ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με την εκλογή του και την είχε υπό την προστασία του, αφηγήθηκε στο "Χρονικόν Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-59", Λευκωσία 1972:

"Τέλη του 1952 ειδοποιήθην ότι με ήθελεν επειγόντως ο Μακαριώτατος. Τον συνήντησα εις το γραφείον του εις Αρχιεπισκοπήν. Μου ανεκοίνωσεν ότι ευρίσκετο εν Κύπρω ο Στρατηγός Γ. Γρίβας διά τη επί στερεών βάσεων οργάνωσιν απελευθερωτικού αγώνος

και ότι με επέλεξαν ίνα ελθω εις επαφήν μετ' αυτού και τον βοηθήσω εις την προσπάθειαν της οργανώσεως του ενόπλου αγώνος. Με ηρώτησε εάν ήμην έτοιμος να αναλάβω ένα τόσον σοβαρόν καθήκον, συνεπαγόμενον πολλούς κινδύνους. Απήντησα ότι ήτο καθήκον και υποχρέωσις μου προς την Πατρίδα και υφίστη δι' εμέ τιμή η εντολή.

Ολίγον αργότερα την ιδίαν ημέραν συνηντήθην εις το γραφείον του Μακαριωτάτου μετά του Στρατηγού Γ. Γρίβα. Η στιγμή της παρουσιάσεως μου ομολογώ ότι ήτο δι' εμέ άκρως συγκινητική, όχι τόσον διότι εγνώρισα τον Διγενή (δεν ήτο ακόμη ο θρυλικός Διγενής) αλλά διότι έβλεπα επί τέλους τον απελευθερωτικόν αγώνα να εισέρχεται εις τον ορθόν δρόμον και ευρισκόμην μεταξύ των δυο Αρχηγών του αγώνος, του Εθνάρχου Μακαρίου και του πεπειραμένου πολεμιστού Στρατηγού Γ. Γρίβα.

Την επομένην συνήντησα τον Στρατηγόν εις την οικίαν του αδελφού του ιατρού Μιχ. Γρίβα. Κατά την συνάντησιν αυτήν έδωσα προς τον Στρατηγόν πάσαν ζητηθείσαν πληροφορίαν και προέβην εις ανασκόπησιν της εσωτερικής καταστάσεως, προς κατατοπισμόν του και αντιηλλάξαμεν απόψεις σχετικές με την οργάνωσιν του αγώνος. Επηκολούθησαν και άλλαι συναντήσεις, κατά τας οποίας ο Στρατηγός μου ανέπτυξε το σχέδιον του αγώνος, όπως θα τον οργάνωνε και θα τον διεξήγε τρία έτη αργότερα. Πάντοτε του παρέσχον πάσαν ζητηθείσαν βοήθειαν.

(...) Τέλη Δεκεμβρίου 1952 ο Στρατηγός, εν τω πλαισίω της προπαρασκευής του αγώνος μου ανέθεσε να προβώ εις αναγνώρισιν των ακτών της νήσου προς εξεύρεσιν του καταλληλοτέρου σημείου μυστικής προσεγγίσεως πλοιαρίου, δι' εισαγωγήν όπλων και πυρομαχικών. Υπό το πρόσχημα εκδρομής μετά του φίλου ζεύγους Καλλή Γ. Καλλή περιήλθον ολόκληρον την Κύπρον και εξήτασα τας ακτάς της. Τελικώς επεσήμανα δύο σημεία και υπέβαλα σχετικήν έκθεσιν προς αυτόν. Εν συνεχεία ο στατηγός μου ανέθεσε να επισκεφθώ τον λιμένα Πάφου και να συναντήσω εντός

του πλοιαρίου τον Έλληνα πλοίαρχον, ίνα διευθετήσω επίσκεψιν του εις Απόστολον Ανδρέαν, προς αυτοπρόσωπον εξακριβώσιν της καταλληλότητος ή μη του προτεινομένου σημείου εκφορτώσεως του πολεμικού υλικού.

Δυστυχώς επειδή δεν ήσαν εντάξει αι φορτωτικάί του επί του πλοιαρίου φορτίου τσουκών, προέκυψε θέμα επεμβάσεως του τελωνείου και της αστυνομίας, από δε τας διεξαχθείσας σχετικώς ανακρίσεις εγνώσθη ότι επεσκέφθην επί του πλοιαρίου τον Έλληνα πλοίαρχον και έσχον ιδιαιτέραν συνομιλίαν μετ' αυτού. Εκτός τούτου η ιδιότης μου ως Γενικού Γραμματέως της ΠΕΟΝ (Παγκυπρίου Εθνικής Οργανώσεως Νεολαίας) και αι αγωνιστικάί δραστηριότητες της Οργανώσεως αυτής ενέβαλον εις σκέψεις τους υπευθύνους της αστυνομίας.

Ο πλοίαρχος και το πλήρωμα συνελήφθησαν εν Πάφω και ανεκρίθησαν συστηματικώς. Συγχρόνως εν Λάρνακι υπό αστυνομικήν συνοδείαν ωδηγήθην εις τον αστυνομικόν σταθμόν, όπου με ανέμενε ειδικώς κατελθών εκ Λευκωσίας, ο τότε υπεύθυνος επί της ανιχνεύσεως εγκλημάτων της κυπριακής αστυνομίας Κάρτερ, όστις και με υπέβαλεν εις πολύωρον ανάκρισιν. Ο ανανκρίτης επέμενε να εξακριβώση κατά πόσον η επί του πλοιαρίου παρουσία μου είχε σχέσιν με πιθανήν προτοίμασίαν δι' ένοπλον αγώνα κατά των Αγγλων εν Κύπρω. Διέψευσα κατηγορηματικώς την τοιαύτην εκδοχήν, επικαλεσθείς το απειροπόλεμο των κυπρίων. Με τας εν γένει απαντήσεις μου επί του θέματος τούτου φαίνεται ότι καθησύχασα κατά ένα μεγάλο μέρος τας προς την κατεύθυνσιν αυτήν υποψίας του.

Την επομένην μετέβην εις το Γραφείον μου εις το οίκημα της ΠΕΟΝ Λευκωσίας δι' ωρισμένας διευθετήσεις σχετικά με την ανάκρισιν μου. Κατά την μετάβασιν μου εις Λευκωσίαν αντελήφθην ότι ευρισκόμην υπό την συνεχή παρακολούθησιν της αστυνομίας. Γνωστός μυστικός αστυνομικός είχε ταξιδεύσει μαζί μου και με συνώδευσε μέχρι του

γραφείου μου. Παρέμεινα εκεί μέχρι της **11** π.μ. ότε δύο αστυνομικοί με επεσκέφθησαν και με παρεκάλεσαν όπως τους ακολουθήσω μέχρι του αρχηγείου της αστυνομίας, όπου με ανέμενε ο Κάρτερς δι' ανάκρισιν πάλιν.

Εκ των ανακρίσεων του πλοιάρχου και του πληρώματος του πλοιαρίου εν Πάφω και εμού εν Λάρνακι και Λευκωσία ουδέν προλέκυψε, διά τούτο και το θέμα δεν είχε συνέχειαν.

Λογω της συστηματικής παρακολούθησώς μου δεν ηδυνήθην να κατατοπίσω προσωπικώς επί του θέματος τον Στρατηγόν και ηναγκάσθην να αποστείλω προς αυτόν ένα αγνόν συνεργάτην μου, τον μετέπειτα ηρωϊκώς πεσόντα Μάρκον Δράκον, Γραμματέα τότε του επαρχιακού συμβουλίου της ΠΕΟΝ Λευκωσίας.

Ολίγον αργότερον ο Στρατηγός ανεχώρησεν εις Ελλάδα".

Ενας άλλος με τον οποίον ο Γερώργιος Γρίβας ήλθε σε επαφή και έτυχε πολλής βοήθειας κατά το δεύτερο ταξίδι του στην Κύπρο το **1952** ήταν ο Ανδρέας Αζίνας παρά το γεγονός ότι δεν κάμνει καμιά αναφορά σ' αυτόν στο στάδιο αυτό των απομνημονευμάτων του.

Ο Αζίνας ήλθε σε επαφή με τον Γρίβα στο σπίτι του αδελφού του και πάλι γιατρού Μιχαήλ Γρίβα, ύστερα από επαφή που είχε με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ο οποίος του είχε μιλήσει για τα σχέδια έναρξης ένοπλου αγώνα.

Στην ουσία ο Μακάριος του επιβεβαίωνε αυτά που του είχε αναφέρει ο Σωκράτης Λοϊζίδης νωρίτερα στην Αθήνα.

Αφηγήθηκε ο Ανδρέας Αζίνας στο βιβλίο του "Πενήντα χρόνια σιωπής, η ώρα της αλήθειας", τόμος Α Λευκωσία **2001** σελ **191**:

"Κατά τις **3** το απόγευμα, στις **25** Νοεμβρίου **1952**, κτύπησα τη γκρίζα πόρτα της οικίας του ιατρού Γρίβα στην οδό Μεγάλου Αλεξάνδρου. Βγήκε στην πόρτα ο ίδιος ο γιατρός.

- Τι θέτε, παρακαλώ;

Μπήκα μέσα στο χωλ και του είπα:

- Θέλω τον στρατηγό Γεώργιο Γρίβα. Ονομάζομαι Ανδρέας Αζίνας, είμαι αδελφός του αξιωματικού του ελληνικού στρατού Γεωργίου Αζίνα (ήταν η πρώτη φορά που χρησιμοποίησα το όνομα του αδελφού μου και τούτο, γιατί ήθελα να αποφύγω τις σχετικές ανακρίσεις, ποιος είσαι, τι θέλεις κτλ.

Ο γιατρός με άκουσε, με μέτρησε από πάνω μέχρι κάτω και μου απάντησε:

- Δεν είναι εδώ.

- Σας ευχαριστώ, θα ξαναπεράσω αργότερα, πέστε του το όνομα μου και που εργάζομαι.

- Γύρισα να φύγω. Μόλις που κατέβασα το ένα μου πόδι στο σκαλοπάτι, μου φώναξε ο γιατρός:

- Κύριε Αζίνα, μια στιγμή.

Εναμμήκα στο σπίτι και είδα τον στρατηγό Γρίβα εκεί να μου χαμογελά ο ίδιος, όπως τον θυμόμουν στην έγχρωμη ολοσέλιδη φωτογραφία του στην " Εφημερίδα των Χιτών" πριν μερικά χρόνια. Καθήσαμε σ' ένα δωμάτιο καιμίλησα πρώτος. Είπα για τη συνάντησή μου με τον Σωκράτη Λοϊζίδη, τον Μακαριότατο και περιέγραψα τα καθήκοντά μου στη ΠΕΚ, με κάποιες λεπτομέρειες και κατέληξα λέγοντας ότι ήθελα να μετάσχω στην οργάνωση.

- Εέρω, μου είπε ξερά, τον τρόπο που ξόφλησε ο αδελφός σου το χρέος του προς τη πατρίδα. Δεν ζητώ τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο από σένα.

Κι άρχισε μετά να μου αναλύει τα σχέδια του για τις επόμενες κινήσεις. Μου ανέφερε για τη συνάντησή Τσίτα, για το ταξίδι στην Κύπρο το **1951** και τις επαφές του και σε γενικές γραμμές τα σχέδια του".

Από εδώ και μπρος θα άρχιζε μια πολύ στενή συνεργασία του Γεωργίου Γρίβα με τον Ανδρέα Αζίνα, ο οποίος στα πρώτα στάδια θα συνέβαλλε με όλα τα μέσα στη προετοιμασία της οργάνωσης και την παραλαβή του ίδιου του αρχηγού της ΕΟΚΑ, σαν θα έφθανε ξανά στην Κύπρο μυστικά ως και του οπλισμού της οργάνωσης ενώ στη συνέχεια θα καθίστατο κυρίως ο βασικός τροφοδότης της ΕΟΚΑ με οπλισμό από το εξωτερικό και κυρίως από την Ελλάδα.